

Д. О. Лазаренко,*доктор економічних наук, професор,*

ORCID 0000-0002-9957-6311,

e-mail: lazd77@gmail.com,

*Державний податковий університет, м. Ірпінь,***Д. О. Папук,***аспірант,**Інститут економіки промисловості НАН України, м. Київ*

ПІДТРИМКА РОЗВИТКУ ЕКО-ІНДУСТРІАЛЬНИХ ПАРКІВ В УМОВАХ РЕЛОКАЦІЇ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ

Вступ. Індустріальні парки надають підприємствам те, що є найбільш важливим – земельні ділянки та готові приміщення, економічну та надійну інфраструктуру інженерних мереж, доступ до кваліфікованих працівників, освітніх закладів та додаткових послуг. Підприємства, які розміщені та зареєстровані на території індустріальних парків мають можливість використовувати набір преференцій, що дозволяють їм бути конкурентоспроможні та мати переваги на стартовому етапі. З точки зору власників, є можливість зосередити інвестиційні можливості на основному бізнесі, такому як виробництво товарів, що відповідають національним та міжнародним стандартам якості та мають попит на відповідних ринках, розвитку та підвищенні кваліфікації своїх працівників.

Міжнародний досвід свідчить про те, що індустріальні парки є ефективним механізмом індустріалізації економіки, промислової модернізації та впровадження підходів ресурсозбереження та циркулярної економіки. Вони сприяють залученню інвестицій, збільшенню зайнятості та забезпеченню збалансованого місцевого та регіонального розвитку, і вже довели свою ефективність в світі.

Постановка проблеми. Після ухвалення Закону України "Про індустріальні парки", їх розвиток в нашій країні не прогресує динамічно, оскільки економічна активність в них залишається повільною через відсутність фокусу влади на індустріальні парки як драйвера індустріалізації країни. Під фокусом ми повинні розуміти в першу чергу державні гарантії для резидентів, створення діючих преференцій на зразок світових, державні гарантовані закупівлі та фінансування необхідних інституцій з підтримки та розвитку ІП в цілому.

Міжнародна організація промислового розвитку (ЮНІДО) разом з Міністерством економіки України, за участю різних зацікавлених сторін, започаткувало проєкт технічної допомоги «Глобальна програма еко-індустріальних парків в Україні: реалізація на місцевому рівні» [1]. Проєктом передбачено запровадження принципів циркулярної економіки (раціональне використання ресурсів, створення

закритих циклів використання енергетичних ресурсів і відходів).

Нажаль від початку повномасштабної агресії низка запланованих заходів скасовано. Цілісні промислові комплекси займаються релокацією бізнес-процесів у більш безпечні регіони Європи. Деякі проєкти змінюють стратегічні напрями і адаптуються до певних інтеграційних процесів, виходячи із умов, що склалися в бізнес-середовищі.

Унаслідок воєнного вторгнення РФ на територію України, зруйновано низку виробничих потужностей, ускладнено доступ до ресурсів і виробничого обладнання, заблоковано, або знаходяться під окупацією багато ринків збуту. За офіційними даними, у травні 2022 р. загальний рівень завантаженості виробничих потужностей був на 40% нижчим проти довоєнного рівня [11].

Аналіз основних досліджень. Відомі вітчизняні та зарубіжні вчені розглядали питання створення та розвитку індустріальних комплексів у своїх працях, серед яких: Ю. Залознава, Н. Шевчук, Д. Долген, В. Ляшенко, С. Лекарь, Ю. Чичиренко, О. Квілінський, Ю. Харазішвілі, О. Івашко.

Економічні механізми раціоналізації логістичних бізнес-процесів в рамках індустріальних комплексів досліджували: В. Губенко [3], Т. Гапчак [4], М. Іванова [9], С. Смерічевська [5], Ю. Тараненко [6], Р. Romano [2].

Метою даної статті є дослідження сучасних умов функціонування еко-індустріальних парків та застосування системного механізму регулювання і підтримки розвитку індустріальних парків в умовах адаптації до реальних умов і застосування смарт-технологій Індустрії 4.0.

Результати дослідження. У національній економічній стратегії до 2030 року визначено стратегічний напрям державної політики, що спрямований на збільшення інвестиційної привабливості країни. Цей напрям включає розширення та створення нових індустріальних парків, а також створення умов для бізнесу в межах цих парків.

Згідно зі стратегічною ціллю Індустрії 4.0 "Створення нових виробничих потужностей через

стимулювання інноваційної діяльності підприємств у всіх регіонах країни із використанням конкурентних переваг кожного з них" до 2030 року цільовим індикатором є залучення фінансових інвестицій через механізм індустріальних парків. Для реалізації цієї мети передбачено такі завдання:

- забезпечення створення та розвитку індустріальних парків як інвестиційних майданчиків з відповідною інженерно-транспортною інфраструктурою;
- створення стимулів для залучення інновацій резидентами індустріальних парків;
- пріоритетний розвиток мережі індустріальних парків у регіональних стратегіях розвитку та їх включення до планів реалізації відповідних заходів;
- співпраця у плануванні та створенні синергії між розвитком громад та парками;
- забезпечення електрифікації територій, де створюються індустріальні парки та їх приєднання до електричних мереж;
- забезпечення цілодобового водопостачання з акцентом на повторне використання стічних вод;
- створення інтегрованої системи енергопостачання (електроенергія, газ, тепло) та їх підключення до мереж з гарантією цілодобового енергопостачання, спрямовану на виробництво власної енергії з відновлюваних джерел енергії.

З початком воєнного стану з метою зберегти стійкість української економіки уряд реалізує програму релокації підприємств, згідно з якою підприємства переміщують з територій, що наближені або перебувають у зоні бойових дій, до більш безпечних регіонів України та Європи [13]. У зонах, де відбувається релокація підприємств, промислова інфраструктура, яка включає об'єкти нерухомого майна, транспортні, складські та комунальні інфраструктури, недостатньо розвинута і це перешкоджає відновленню виробництва.

Процесам релокації і запуску промислових потужностей значною мірою сприятиме розвиток еко-індустріальних парків. Крім того для приймаючого регіону це стає стимулом розвитку інфраструктури, суміжних галузей та створення нових робочих місць. Використання діючих індустріальних парків для релокації промислових підприємств має деякі переваги, серед яких [14]:

- наявність готових приміщень з підведеними потрібними комунікаціями;
- надання керуючою компанією усіх необхідних адміністративних та сервісних послуг резидентам;
- синергетична співпраця резидентів, створення спільних ланцюгів бізнес-процесів,
- можливість застосування діючих логістичних структур на території індустріального парку;
- звільнення від податку на прибуток, як учасників індустріального парку на 10 років у разі реінвестування частини прибутку;

– податкові пільги від ввізного ПДВ та мита обладнання для виробництв, що працюють в межах індустріального парку без права відчуження цього обладнання протягом 5 років.

В рамках державної допомоги за участю європейських донорів планується облаштувати інфраструктуру для 25 індустріальних парків. За прогнозами урядових експертів та незалежних аналітиків, завдяки розвитку індустріальних парків Україна може отримати від 2,5 млрд дол. додаткових інвестицій на розвиток територіальних інфраструктур.

Щоб забезпечити сталий економічний розвиток територіальної громади, потрібно створити єдину територію з інфраструктурою, яка буде придатною для розміщення релоційованих об'єктів промисловості, інновацій, логістики та послуг, що сприятимуть економічному зростанню та залученню інвестицій. Це також підвищить конкурентоспроможність регіону, збільшить дохід міського та державного бюджетів, та сприятиме активізації інвестиційної діяльності в громаді та регіоні.

Перспективним прикладом є проєкт ІП «Краматорський», реалізація якого планується перенести до території Львівщини. Програма будівництва ІП враховувала інтереси всіх стейкхолдерів (місцеві органи самоврядування, держава, компанії виробники – потенційні учасники парку, інвестори, фінансові інститути, девелопери, інші суб'єкти, що виступають у ролі керуючих компаній).

Співпраця України з ЄС в наданні фінансової допомоги для підтримки протистояння російській агресії та відновлення країни може дати значний поштовх розвитку цьому проєкту. Зокрема, Єврокомісія оголосила про рекордну програму макрофінансової допомоги на 9 млрд євро для негайних фінансових потреб України та ініціювала план інвестицій для повоєнної відбудови, що передбачає підтримку реформ і розбудову сучасних індустріальних парків.

Для поглиблення відносин між Україною та ЄС потрібно створити індивідуальний підхід до механізму коригування вуглецевого викиду на кордоні (Carbon Border Adjustment Measure, CBAM) для України. Це передбачає, що Україна з боку європейських партнерів розглядається, як держава, яка вже взяла на себе зобов'язання з політичної асоціації та економічної інтеграції з країнами Євросоюзу, в контексті Індустрії 4.0+.

Реалізація плану з відновлення України (Rebuild Ukraine) передбачає створення спільної інформаційної платформи із застосуванням фінансових інструментів Rebuild Ukraine Facility, що складаються з різних джерел фінансування [15].

Запровадження інноваційних технологій в циркулярну енергію та захист навколишнього середовища, створює фундамент для перетворення індустріальних парків на еко-індустріальні комплекси.

Модель еко-індустріального парку слід розглядати як засіб вирішення проблем регіонального та

секторального розвитку, що відповідає галузевим та соціально-економічним стратегіям розвитку регіонів [1].

З метою впровадження моделі ЕІП експертами міжвідомчої робочої групи проекту "Глобальна програма еко-індустріальних парків в Україні" обрано декілька пілотних індустріальних парків, в яких наявна значна кількість компаній: "Агромаш" (м. Запоріжжя), КП "Білоцерківський вантажний авіаційний комплекс" (Київська область), ІП "ПАТРИОТ" (м. Суми), "Мольфар" (Закарпатська область), "Калуський індустріальний ХАБ" (Івано-Франківська область).

Конкретний очікуваний результат полягає у покращенні екологічних, економічних та соціальних показників у виробничих та логістичних бізнес процесах за рахунок впровадження еко-індустріальних механізмів, які беруться за пріоритетні принципи господарської діяльності.

Три зустрічі були проведені міжвідомчою робочою групою, на яких учасники мали можливість детальніше дізнатися про проект "Глобальна програма еко-індустріальних парків в Україні: реалізація на місцевому рівні" та погодити проект Дорожньої карти дій для впровадження політики впровадження інноваційних смарт-технологій в еко-індустріальні системи.

Висновки. Впровадження механізму еко-індустріальних парків може бути здійснено шляхом

внесення змін до Закону України "Про індустріальні парки", зокрема, щодо термінологічного визначення ЕІП, їх критеріїв (екологічних, енергетичних та економічних показників), впровадження поняття "промислового симбіозу", дерегуляції окремих видів діяльності в межах парків для запровадження такого симбіозу, механізмів та інструментів підтримки, а також розроблення та прийняття відповідних підзаконних актів.

При розробці Стратегії розвитку індустріальних парків необхідно врахувати сучасний контекст протистояння України російській агресії та відновлення її економіки після війни. Відповідні положення мають бути передбачені у відповідних розділах вказаної стратегії.

Наступні наукові дослідження мають бути спрямовані на сприяння розвитку транскордонних, високотехнологічних інноваційних еко-індустріальних парків із запровадженням їх диференційованої підтримки з урахуванням особливостей і умов впровадження смарт технологій. У контексті розвитку ЕІП пропонуємо розглянути напрямок з розвитку виробництва продукції подвійного призначення на основі композитних виробів з базальту та скловолокна на базі існуючих виробництв в Україні та Європі. Це дає можливість синергетичної діяльності в рамках співпраці з європейськими партнерами за межами країни та на основі практики використання смарт технологій.

Література

1. Global Eco-Industrial Parks Programme – Ukraine: Country Level Intervention. URL: <https://geipp-ukraine.org/en/>.
2. Romano P. Co-ordination and integration mechanisms to manage logistics processes across supply networks. *Journal of Purchasing & Supply Management*. 2003. No. 9. P. 119–134. DOI: [https://doi.org/10.1016/S1478-4092\(03\)00008-6](https://doi.org/10.1016/S1478-4092(03)00008-6).
3. Губенко В. К. Логістична централізація матеріальних потоків: теорія та методологія логістичних розподільчих центрів: [монографія] / НАН України. Ін-т економіки пром-сті. Донецьк, 2007. 494 с.
4. Гапчак Т. Г. Фундаментальні концепції логістики. *Економіка: проблеми теорії та практики*. 2010. №265. С. 429.
5. Смерічевська С. В. Формування освітньо-інноваційного потенціалу логістичної національної економіки: стратегічні імперативи : монографія. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2015. 320 с.
6. Тараненко Ю. В. Сучасні концепції та технології реалізації логістичних процесів. *Європейські перспективи*. 2014. № 6. С. 36-42.
7. Горбенко О. В. Розвиток діяльності логістичних провайдерів в Україні. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Upstal/2009_6/09govpau.pdf.
8. Лазаренко Д. О., Павловський П. В. Функціонування логістичних інформаційних систем менеджменту бізнес-процесів. *Sustainable Development: Social and Economic Changes*: monograph. Opole The Academy of Management and Administration in Opole, 2016. P. 436.
9. Іванова М. І. Формування дієвої системи логістики постачання з використанням методики оперативного управління виробничими запасами. *Економіка та держава*. 2014. № 12. С. 52-58.
10. Літовченко І. Л., Хмелярова Я. А. Субконтрактація як сучасна форма промислової кооперації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство»*. 2016. №. 10 (2). С. 6-12.
11. Щомісячний макроекономічний та монетарний огляд. 2022. Червень. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/MM_2022-06.pdf?v=4.
12. Відновлення України. Регіональний аспект. Реанімаційний пакет реформ. 2022. 14 черв. URL: <https://tpr.org.ua/news/vidnovlennia-ukrainy-rehionalnyy-aspekt/>.
13. Програма релокації підприємств. *Міністерство економіки України* : офіц. сайт. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=3e766cf9-f3ca-4121-867>.
14. Ропицький А. Переваги релокації виробництв в індустріальні парки. *GMK.CENTER*. 2022. 08 квіт. URL: <https://gmk.center.ua/opinion/perevagi-relokacii-virobnictv-v-industria>.
15. Єврокомісія запропонувала плани підтримки та відбудови України. *DW*. 18.05.2022. URL: <https://www.dw.com/uk/yevrokomisiia-zarporonuvava-planu-pidtrymky-ta-vi>.
16. Лекарь С. І. Міжнародні та вітчизняні реалії функціонування індустріальних парків. *Економіка промисловості*. 2017. № 1. С. 80-94. DOI: <https://doi.org/10.15407/econindustry2017.01.080>.

References

1. Global Eco-Industrial Parks Programme – Ukraine: Country Level Intervention. Retrieved from <https://geipp-ukraine.org/en/>.
2. Romano P. (2003). Co-ordination and integration mechanisms to manage logistics processes across supply networks. *Journal of Purchasing & Supply Management*, No. 9: pp. 119–134. DOI: [https://doi.org/10.1016/S1478-4092\(03\)00008-6](https://doi.org/10.1016/S1478-4092(03)00008-6).
3. Hubenko, V. K. (2007). Lohistychna tseentralizatsiia materialnykh potokiv: teoriia ta metodolohiia lohistrychnykh rozpodilchykh tsestriv [Logistics centralization of material flows: theory and methodology of logistics distribution centers]. Donetsk, IIE of NAS of Ukraine. 494 p. [in Ukrainian].
4. Hapchak, T. H. (2010). Fundamentalni kontseptsii lohistryky [Fundamental concepts of logistics]. *Ekonomika: problemy teorii ta praktyky – Economics: problems of theory and practice*, 265. p. 429 [in Ukrainian].
5. Smerichevska, S. V. (2015). Formuvannia osvithno-innovatsiinoho potentsialu lohistryzatsii natsionalnoi ekonomiky: stratehichni imperatyvy [Formation of the educational and innovative potential of logistics of the national economy: strategic imperatives]. Kherson, Helvetica Publishing House [in Ukrainian].
6. Taranenko, Yu. V. (2014). Suchasni kontseptsii ta tekhnolohii realizatsii lohistrychnykh protsesiv [Modern concepts and technologies for the implementation of logistics processes]. *Yevropeyski perspektyvy – European perspectives*, 6, pp. 36-42 [in Ukrainian].
7. Horbenko, O. V. Rozvytok diialnosti lohistrychnykh provaideryv v Ukraini [Development of logistics providers in Ukraine]. Retrieved from http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Upsal/2009_6/09govpau.pdf [in Ukrainian].
8. Lazarenko, D. O., Pavlovskiy, P. V. (2016). Funktsionuvannia lohistrychnykh informatsiynykh system menedzhmentu biznes-protsesiv [Functioning of logistic information systems of business process management]. *Sustainable Development: Social and Economic Changes*: monograph. Opole The Academy of Management and Administration in Opole [in Ukrainian].
9. Ivanova, M. I. (2014). Formuvannia diievoi systemy lohistryky postachannia z vykorystanniam metodyky operatyvnoho upravlinnia vyrobnychymy zapasamy [Formation of an effective supply logistics system using the methodology of operational inventory management]. *Ekonomika ta derzhava*, 12, pp. 52-58 [in Ukrainian].
10. Litovchenko, I. L., Khmeliarova, Ya. A. (2016). Subkontraktatsiia yak suchasna forma promyslovoi kooperatsii [Subcontracting as a modern form of industrial cooperation]. *Naukovi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya «Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo» – Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University. Series "International Economic Relations and World Economy"*, 10 (2), pp. 6-12 [in Ukrainian].
11. Shchomisiachnyi makroekonomichnyi ta monetarnyi ohliad [Monthly macroeconomic and monetary review. 2022, June]. (2022). Retrieved from https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/MM_2022-06.pdf?v=4 [in Ukrainian].
12. Vidnovlennia Ukrainy. Rehionalnyi aspekt [Restoration of Ukraine. Regional aspect]. (2022). *Reanimation package of reforms*. Retrieved from <https://rpr.org.ua/news/vidnovlennia-ukrainy-rehionalnyy-aspekt/> [in Ukrainian].
13. Prohrama relokatsii pidpriemstv [Enterprise relocation program]. *Ministry of Economy of Ukraine*. Retrieved from <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=3e766cf9-f3ca-4121-867> [in Ukrainian].
14. Ropytskyi, A. (2022). Perevahy relokatsii vyrobnyctv v industrialni parky [Advantages of relocation of production to industrial parks]. *GМК.CENTER*. Retrieved from <https://gmk.center.ua/opinion/perevagi-relokatsii-virobnictv-v-industria> [in Ukrainian].
15. Yevrokomisiia zaproponovala plany pidtrymky ta vidbudovy Ukrainy [The European Commission proposed plans to support and rebuild Ukraine]. (2022). *DW*. Retrieved from <https://www.dw.com/uk/yevrokomisiia-zaproponovala-plan-y-pidtrymky-ta-vi> [in Ukrainian].
16. Lekar, S. I. (2017). Mizhnarodni ta vitchyzniani realii funktsionuvannia industrialnykh parkiv [International and domestic realities of the functioning of industrial parks]. *Econ. promisl.*, 1, pp. 80-94. DOI: <https://doi.org/10.15407/econindustry2017.01.080> [in Ukrainian].

Лазаренко Д. О., Папук Д. О. Підтримка розвитку еко-індустріальних парків в умовах релокації та євроінтеграції бізнес-процесів

У статті розглядаються проблеми підтримки виробничих потужностей через механізм індустріальних парків, визначено основні завдання реалізації цієї мети. Висвітлено програми підтримки релокації підприємств із зон бойових дій та роль еко-індустріальних парків у сприянні запуску промислових потужностей. Підкреслено переваги індустріальних парків для релокації промислових підприємств та стимули для розвитку інфраструктури і створення нових робочих місць у приймаючому регіоні. Розкрито особливості моделі еко-індустріального парку як засобу вирішення проблем регіонального та секторального розвитку та його місце в реалізації планів з відновлення промисловості. Визначено пілотні об'єкти для впровадження моделі ЕІП. Визначено переваги використання діючих індустріальних парків для релокації промислових підприємств і відновлення виробничих бізнес процесів. Представлено механізми впливу діяльності ЕІП на територіальні громади, її інфраструктуру, залучення, інновацій, розвиток логістики. Доведено, що механізми ЕІП сприятимуть економічному зростанню та залученню інвестицій. В контексті розвитку еко-індустріальних парків запропоновано розвиток виробництва продукції подвійного призначення на основі композитних виробів з базальту та скловолокна на базі існуючих виробництв в Україні та Європі.

Ключові слова: еко-індустріальний парк, релокація, бізнес-процеси, інфраструктура, інновації, конкурентоспроможність.

Lazarenko D., Papuk D. Support for the Development of Eco-Industrial parks in Conditions of Relocation and European Integration of Business Processes

The article examines the problems of supporting production capacities through the mechanism of industrial parks, and defines the main tasks of realizing this goal. Programs to support the relocation of enterprises from war zones and the role of eco-industrial parks in promoting the launch of industrial capacities are highlighted. The advantages of industrial parks for the relocation of industrial enterprises and incentives for the development of infrastructure and the creation of new jobs in the host region are emphasized. The peculiarities of the model of the eco-industrial park as a means of solving the problems of regional and sectoral development and its place in the implementation of plans for the restoration of industry are revealed. Pilot objects for the implementation of the EIP model have been identified. In the context of the development of eco-industrial parks, it is proposed to develop the production of dual-purpose products based on composite products from basalt and fiberglass on the basis of existing production facilities in Ukraine and Europe.

Keywords: eco-industrial park, relocation, business processes, infrastructure, innovation, competitiveness.

